

FOLKEAVSTEMNING om norsk medlemskap i EEC.

Innstilling fra et utvalg nedsatt av Folkebevegelsen for å utrede de ulike problemer i tilknytning til den rådgivende folkeavstemning.

Utvalgets medlemmer:

Stortingsrepresentant	Bergfrid Fjose
"	Einar Førde
"	Gunnar Garbo
Professor	Leif Johansen
Stortingsrepresentant	Ola O. Røssum
Universitetslektor	Dag Seierstad
"	Ingeborg Wilberg
Professor	Thomas Chr. Wyller

**FOLKEBEVEGELSEN MOT NORSK
MEDLEMSKAP I FELLESMARKEDET**

PILESTREDET 8, POSTBOKS 515 SENTRUM, OSLO 1,
TLF. 33 20 12, POSTGIRO 20 86 69

FOLKEAVENINGEN
om norsk Kjølemedisiner
1930

Medisinsk forlag
Kjøbenhavn
1930

FOLKEAVENINGEN
Kjøbenhavn

- I UTVALGETS OPPNEVNING OG SAMMENSETNING
- II INNLEDNING
- III DEN FORFATNINGSMESSIGE BAKGRUNN
1. Tidligere folkeavstemninger
  2. Grunnlovens bestemmelser om forfatningsendringer.
    - a. Den generelle bestemmelse i grl. § 112.
    - b. Den spesielle bestemmelse i grl. § 93.
    - c. Forholdet mellom de to grunnlovsbestemmelser.
    - d. Gir grl. § 93 hjemmel for å fatte vedtak om norsk medlemskap i EEC?
- IV FOLKEAVSTEMNING SOM LEDD I BEHANDLINGEN AV SPØRSMÅLET OM NORSK MEDLEMSKAP I EEC.
1. Folkeavstemningen rådgivende - ikke bindende.
  2. Forhold som er av betydning for folkeavstemningens rådgivende verdi.
    - a. Forberedelsen og gjennomføringen av avstemningen.
    - b. Deltagelsen og avstemningsresultatet.
    - c. Stemmetallenes geografiske fordeling.
    - d. Styrken av de berørte interesser.
- V FORBEREDELSEN OG GJENNOMFØRINGEN AV EN RÅDGIVENDE FOLKEAVSTEMNING OM NORSK MEDLEMSKAP I EEC.
1. Utformingen av vootingstemaet. Kravet om klarhet og enkelhet.
  2. Forberedelsen av folkeavstemningen.
    - a. Behovet for fri og allsidig debatt, like gode arbeidsmuligheter for motstandere av norsk EEC-medlemskap som for tilhengere.
    - b. Regjeringens utrednings- og informasjonsvirksomhet preget av ønsket om å oppnå medlemskap.
    - c. Nødvendige tiltak for å skaffe balanse:
      - 1) Adgang til opplysninger.
      - 2) Mulighet for å foreta alternative utredninger.
      - 3) Økonomisk støtte.
    - d. Informasjons - og debattprogrammene i radio og fjernsyn.
    - e. Utenforliggende hensyn må ikke trekkes inn i folkeavstemningskampanjen.
  3. Tidspunktet for folkeavstemningen.
- VI ENKELTE TEKNISKE SPØRSMÅL I FORBINDELSE MED FOLKEAVSTEMNINGEN
- VII KONKLUSJON.

I UTVALGETS OPPNEVNING OG SAMMENSETNING.

I september d.å. nedsatte Folkebevegelsen mot norsk medlemskap i Fellesmarkedet et utvalg med den oppgave å foreta en nærmere utredning av ulike problemer som knytter seg til en rådgivende folkeavstemning om norsk EEC-medlemskap. Ved utvalgets sammensetning ble det lagt vekt på å oppnå en allsidig representasjon av faglig og politisk sakkyndighet. Følgende personer har vært medlemmer av utvalget:

Stortingsrepresentant	Bergfrid Fjose
"	Einar Førde
"	Gunnar Garbo
Professor	Leif Johansen
Stortingsrepresentant	Ola O. Røssum
Universitetslektor	Dag Seierstad
"	Ingeborg Wilberg
Professor	Thomas Chr. Wyller

Fhv. stortingsrepresentant Lars Ramndal deltok som medlem av utvalget inntil han avgikk ved døden den 9. november d.å.

Forskningsstipendiat Nils Petter Gleditsch har deltatt i enkelte møter i utvalget, men har ikke hatt anledning til å delta i den endelige utforming av innstillingen.

Knut Hongrø har vært utvalgets sekretær.

Utvalget har hatt 9 møter. Utvalgets innstilling er enstemmig.

II. INNLEDNING.

Forutsetningen for utvalgets arbeid er at regjeringen legger fram forslag om norsk medlemskap i EEC. Det er avgitt løfte om at det da skal holdes en rådgivende folkeavstemning om saken. Det er tidligere kun skjedd 4 ganger at velgerne er trukket direkte inn i rikspolitiske avgjørelser på denne måten. Det har ikke utviklet seg noen klar praksis hverken om gjennomføringen av folkeavstemningen eller om den etterfølgende politiske anvendelse av avstemningsresultatet. Ved den forestående behandling av EEC-saken står en dessuten overfor en helt ny og særegen forfatningsmessig situasjon: Å kombinere en rådgivende folkeavstemning med grunnlovens krav om tre-fjerdedels flertall til et bindende stortingsvedtak.

Hensikten med denne innstilling er å bidra til en avklaring av sentrale problemer som vil oppstå før, under og etter avstemningen. Innstillingen gir først en oversikt over den forfatningsmessige bakgrunn for folkeavstemningen. Dernest peker vi på de krav som må stilles til forberedelse og gjennomføring. Til sist tar vi opp enkelte mer tekniske detaljer.

III. DEN FORFATNINGSMESSIGE BAKGRUNN.

1. Tidligere folkeavstemninger.

Vår statsskikk åpner adgang for Stortinget til å søke veiledning hos velgerne gjennom rådgivende folkeavstemninger. En slik avstemning fritar imidlertid ikke Stortinget for det politiske og konstitusjonelle ansvar for det endelige vedtak. I alt har vi 4 eksempler på rådgivende folkeavstemninger. 2 ganger, begge i 1905, gjaldt avstemningen forfatningsspørsmål. Folkeavstemningen i august 1905 viste praktisk talt enstemmig oppslutning om Stortingets 7.juni-vedtak om unionsoppløsningen. En avstemning senere samme år gjaldt direkte spørsmålet om prins Carls kandidatur til Norges trone - indirekte vår statsform. Et stort flertall av velgerne sluttet opp om kongevalget og dermed indirekte om monarkiet. De 2 avstemningene om brennevinsforbud - den første i 1919 - den andre i 1926, omhandlet lovsaker hvor alminnelig flertall i Stortinget var tilstrekkelig.

2. Grunnlovens bestemmelser om forfatningsendringer.

Medlemskap i EEC vil innebære dyptgripende endringer i det norske forfatningssystem. Medlemskapsspørsmålet må derfor behandles i samsvar med grunnlovens regler om forfatningsendringer. Grunnloven inneholder to, innbyrdes meget forskjellige bestemmelser om fremgangsmåten ved forfatningsendringer, § 112 og § 93.

a. Grunnlovens § 112 er den generelle regel om fremgangsmåten ved endringer i den skrevne grunnlov. Bestemmelsen inneholder to viktige saksbehandlingsregler. Grunnlovsforslag må fremsettes på første, annet eller tredje storting etter et nytt valg og gjøres alminnelig tilgjengelig i et trykt skrift. Det er først det storting som trer sammen etter nytt valg som kan og skal ta standpunkt til forslaget. Formålet med kravet om mellomliggende stortingsvalg er å gi velgerne en mulighet for indirekte å gi uttrykk for sitt standpunkt til de fremsatte grunnlovsforslag. Grunnlovsvedtak krever dessuten kvalifisert flertall, hvis forslaget ikke oppnår to tredjedels flertall anses det som forkastet. Formålet med kravet om kvalifisert flertall er å gi sikkerhet for at endringer i forfatningssystemet har meget sterk oppslutning i Stortinget. Grunnlovens § 112 kan karakteriseres som en konservativ garanti og som en bestemmelse som verner om mindretallets rettigheter. Det bestående forfatningssystem kan ikke endres hvis et tilstrekkelig stort mindretall i Stortinget går imot endringsforslaget.

b. Grunnlovens § 93, som ble vedtatt i 1962, åpner adgang til å endre forfatningssystemet på en særegen måte.

Bestemmelsen lyder:

" For at sikre den internationale Fred og Sikkerhed eller fremme international Retsorden og Samarbeide kan Storthinget med tre Fjerdedeles Flertal santykke i, at en international Sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter sig til, paa et sagligt begrænset Omraade, skal kunne udøve Beføielser der efter denne Grundlov ellers tilligge Statens Myndigheder, dog ikke Beføielse til at forandre denne Grundlov. Naar Storthinget skal give sit Santykke, bør, som ved Behandling af Grundlovsforslag, mindst to Trédiedele af dets Medlemmer være tilstede.

Bestemmelserne i denne Paragraph gjælde ikke ved Deltagelse i en international Sammenslutning, hvis Beslutninger har alene rent folkeretslig Virkning for Norge."

Et § 93-vedtak innebærer at norske statsorganer avgir deler av den myndighet de har etter forfatningen til internasjonale organer. Vårt forfatningssystem blir således endret når § 93 blir tatt i bruk, uten at dette blir markert gjennom noen endring i de konkrete grunnlovsbestemmelser som inneholder reglene om statsorganenes myndighet.

c. Forholdet mellom grunnlovens §§ 112 og 93.

Det er tre vesentlige forskjeller mellom grl. §§ 112 og 93.

- a) Grl. § 112 kan brukes til alle endringer i den skrevne grunnlov, mens grl. § 93 bare kan brukes til å overføre norsk statsmyndighet på saklig begrensede områder til internasjonale organisasjoner som Norge er eller blir medlem av.
- b) Alminnelige grunnlovsvedtak etter § 112 kan ikke vedtas av det sittende storting, vedtakelsen må utstå til et nyvalgt storting er trådt sammen, mens § 93-vedtak kan fremsettes for og behandles av et og samme storting.
- c) Kravet om oppslutning er strengere for § 93-vedtakene enn for § 112-vedtakene. Skal Stortinget gå "snarveien" gjennom § 93, må minst tre fjerdedeler av Stortinget være for vedtaket.

Disse forskjellene har sammenheng med formålet med den nye grunnlovsbestemmelse. Formålet var å skaffe klar grunnlovsmessig hjemmel for det forpliktende internasjonale samarbeid som en overveldende majoritet i Stortinget måtte ønske og å skape en velegnet fremgangsmåte for behandlingen av slike saker om myndighetsoverføring til internasjonale organer. Både grl. § 112 og grl. § 93 stiller således krav om kvalifisert flertall for forfatningsendringer. Begge bestemmelser har til formål å hindre at det bestående forfatningssystem endres av et knapt flertall. Kravet om tre-fjerdedels flertall i grl. § 93 er et særlig sterkt uttrykk for at vidtgående endringer i vår styreform gjennom avgivelse av suverenitet til internasjonale organer bare kan besluttes når det er høy grad av enighet

om et slikt skritt.

d. Gir grunnlovens § 93 hjemmel for å fatte vedtak om norsk medlemskap i EEC?

Utvalget er klar over at det kan være begrunnet tvil om grl. § 93 gir hjemmel for et vedtak om norsk medlemskap i EEC. Grl. § 93 krever at myndighetsoverføringen fra norske statsmakter til internasjonale organer må ligge innenfor et saklig begrenset område. Slik samarbeidet i EEC er fastlagt i Romatraktaten og har utviklet seg gjennom senere forpliktende EEC-vedtak, kan det herske tvil om EEC-organenes myndighet ligger innenfor et saklig begrenset område i grl. § 93's forstand. Utvalget finner ikke grunn til å gå nærmere inn på dette forhold. Tvilsspørsmålene må avklares under Stortingets behandling av EEC-saken, denne sak er den første prøvesten på rekkevidden av den nye § 93 i grunnloven. Hvis Stortinget finner at grl. 93 gir den nødvendige hjemmel for et vedtak om norsk medlemskap i EEC, vil det sittende storting ha myndighet til å avgjøre saken. Det er under denne forutsetning det har betydning snarest mulig å få avklart en rekke spørsmål i forbindelse med den påtenkte folkeavstemning.

IV. FOLKEAVSTEMNING SOM LEDD I BEHANDLINGEN AV SPØRSMÅLET OM NORSK MEDLEMSKAP I EEC.

1. Folkeavstemningens rådgivende funksjon.

Etter grunnloven er det Stortinget som har myndighet til å avgjøre spørsmålet om norsk medlemskap i EEC. I dette ligger at det er Stortingets representanter som har det fulle politiske og konstitusjonelle ansvar for det vedtak som treffes. Hvis Stortinget beslutter at det skal holdes folkeavstemning før det treffer sitt endelig vedtak i EEC-saken, må formålet med folkeavstemningen være klart og grunnlovsmessig. Formålet må være å skaffe Stortinget det best mulige grunnlag for sin avgjørelse - pålitelig kunnskap om folkeopinionen vil være et meget viktig supplement til det øvrige grunnlag som vil foreligge. Formålet med en rådgivende folkeavstemning vil ikke kunne være å svekke de forfatningsmessige garantier som ligger i grunnlovens bestemmelser eller å fritta eller avlaste stortingsrepresentantene for deres ansvar.

2. Forhold som er av betydning for folkeavstemningens rådgivende verdi.

a. Forberedelsen og gjennomføringen av folkeavstemningen.

En grunnleggende forutsetning for at folkeavstemningen skal ha noen verdifull rådgivende funksjon, er at avstemningen forberedes og gjennomføres på en tilfredsstillende måte. Utvalget anser dette som et helt

sentralt punkt. Det har derfor funnet det riktig å foreta en særskilt drøftelse av de krav som må stilles til behandlingen av avstemningssaken. Denne drøftelse følger i neste avsnitt (V).

b. Deltagelsen og avstemningsresultatet.

Folkeavstemningens rådgivende verdi vil dernest være avhengig av hvor stor oppslutning det blir om selve avstemningen. Utvalget anser det for viktig at Stortinget legger forholdene til rette slik at flest mulig av de stemmeberettigede gjør bruk av sin stemmerett. Dette har betydning for valg av tidspunkt for avstemningen og for selve gjennomføringen av denne. Disse spørsmål er nærmere behandlet i avsnitt V punkt 3 og avsnitt VI.

Under forutsetning av at folkeavstemningen forberedes og gjennomføres på en tilfredsstillende måte og at deltagelsen er stor, vil avstemningsresultatet kunne gi et riktig bilde av folkets mening om norsk medlemskap i EEC.

Viser avstemningsresultatet flertall mot medlemskapslinjen, må dette veie tungt ved stortingsrepresentantenes vurdering. Det har vært hevdet at det samme må gjelde om folkeavstemningen viser flertall for norsk EEC-medlemskap. Utvalget er ikke uten videre enig i dette syn. Gir avstemningen et knapt flertall for medlemskap, må en stortingsrepresentant, som fortsatt mener at medlemskap er i strid med landets interesser, ha både rett og plikt til å votere i samsvar med sitt eget standpunkt. Noe annet ville i virkeligheten innebære å gjøre folkeavstemningen bindende. Dermed ville man gi avkall på den garanti som grl. § 93 medfører gjennom sitt krav om kvalifisert flertall i Stortinget. Skulle stemmetallene derimot vise at et massivt flertall i folket er tilhengere av medlemskapslinjen, må avstemningsresultatet tillegges betydelig vekt ved den enkelte stortingsrepresentants vurdering.

Støtte for det syn utvalget her gjør seg til talsmann for fins i professor Frede Castbergs skrift: Juridiske stridsspørsmål i Norges politiske historie (Universitetsforlaget 1971) s. 79-80. Det heter her:

" Et vedtak av Stortinget om tiltredelse av traktaten (d.e. Romatraktaten), fattet med 3/4 flertall, er derfor tilstrekkelig og krenker ikke grunnloven. Men et slikt stortingsvedtak vil også være nødvendig. Det kan ikke erstattes av et flertall i en konsultativ folkeavstemning. La oss tenke oss at en konsultativ folkeavstemning f.eks. gir et knepent flertall for tilslutning til Fellesskapet. En stortingsrepresentant som føler seg overbevist om at en slik tilslutning er forkastelig, handler neppe riktig om han da allikevel, under hensyn til folkeavstemningens resultat, stemmer for tilslutning. Grunnlovens (2022) 93 krever 3/4 flertall

i Stortinget. Og dette kan ikke uten videre erstattes av et knepent flertall i folket. Folkeavstemningen er bare- og kan etter grunnloven bare være - rådgivende. Det må spesielt gjelde om avgjørelser hvor grunnloven, som her, har oppstilt en særlig streng garanti."

Det er ikke bare de totale stemmetall for og imot norsk medlemskap i EEC som vil være av betydning for folkeavstemningens rådgivende verdi. Stemmetallenes fordeling i befolkningen vil også være av interesse. Utvalget vil særskilt nevne to forhold.

c. Stemmetallenes geografiske fordeling.

Det vil være av betydning å få sikker kunnskap om hvordan stemmetallene for og imot medlemskap er fordelt i de enkelte fylker og landsdeler. Stortinget bør derfor påby særskilt opptelling av stemmene for hvert valgdistrikt. Den enkelte stortingsrepresentant har bruk for opplysninger om stemmetallene i det distrikt han er valgt fra for på en forsvarlig måte å kunne vareta de funksjoner han har som representant for sitt valgdistrikt. For den samlede vurdering i Stortinget må det også spille en rolle om tilhengerne og motstanderne av norsk medlemskap i EEC fordeler seg jevnt over landet eller om folkemeningen er delt etter geografiske skillelinjer.

d. Stemmetallenes fordeling i befolkningslag og interessegrupper.

Det vil også være av stor verdi å få kunnskap om hvordan stemmetallene er fordelt innen de enkelte lag og interessegrupper i befolkningen. Spørsmålet om norsk medlemskap i EEC angår hele befolkningen, men det berører ikke alles livsviktige interesser like sterkt og direkte. Ved den samlede vurdering i Stortinget må det være riktig å ta særlig hensyn til de samfunnsgrupper hvis livsviktige interesser blir spesielt sterkt berørt. Disse forhold tilsier at Stortinget sørger for at folkeavstemningsresultatet blir analysert, slik at man får fram opplysninger om hvordan stemmetallene er fordelt i de enkelte befolkningslag og interessegrupper.

V. FORBEREDELSEN OG GJENNOMFØRINGEN AV EN RÅDGIVENDE FOLKEAVSTEMNING OM NORSK MEDLEMSKAP I EEC.

Utvalget har foran (avsnitt IV, 2 a) understreket at en grunnleggende forutsetning for at folkeavstemningen overhode skal ha noen verdifull rådgivende funksjon er at avstemningen forberedes og gjennomføres på en tilfredsstillende måte. Utvalget vil i dette avsnitt gjøre rede for de krav som det mener bør stilles til behandlingen av avstemningssaken.

1. Utformingen av voteringstemaet.

Fornålet med folkeavstemningen er å gi folket adgang til å gi uttrykk for sitt standpunkt til spørsmålet om norsk medlemskap i EEC. Avstemningsresultatet skal være et bidrag til grunnlaget for Stortingets avgjørelse av medlemskapsspørsmålet. Skal disse formål kunne virkeliggjøres, må voteringstemaet være klart og enkelt.

Voteringstemaet må være ja eller nei til norsk medlemskap i EEC. Det er det saken gjelder. Innføring av andre alternativer enn ja eller nei til medlemskap kan gi grunnlag for misforståelser blant velgerne og dermed usikkerhet for Stortinget ved tolkningen av avstemningsresultatet. Spørsmålet om andre tilknytningsformer enn medlemskap har dessuten ikke vært utredet. Konsekvensene av standpunktene må holdes utenfor selve voteringstemaet. Spørsmålet om hvilke følger den ene eller annen markedsløsning måtte få, hører hjemme i kampanjen før folkeavstemningen. Under denne må det gjøres klart for velgerne at et "nei" til medlemskap ikke utelukker opptagelse av forhandlinger med sikte på f.eks. handelsavtale eller en frihandelsordning med EEC.

2. Forberedelsen av folkeavstemningen.

a. Behovet for fri og allsidig debatt. Like gode arbeidsmuligheter for motstandere som for tilhengere av norsk EEC-medlemskap.

Spørsmålet om medlemskap i EEC er det viktigste, vanskeligste og mest omstridte spørsmål i nyere norsk historie. Den avgjørelse som treffes i medlemskapsspørsmålet vil få store konsekvenser for fremtiden. Utvalget ser det som meget verdifullt at befolkningen, gjennom en rådgivende folkeavstemning, gis mulighet for å påvirke det resultat de ansvarlige statsorganer kommer fram til. Spørsmålet om medlemskap i EEC angår hele det norske folk, og det er viktig at flest mulig føler medansvar og gjør seg opp sin mening. Kunnskap om folkeneningen vil være et verdifullt bidrag til grunnlaget for Stortingets vedtak. Forutsetningen for at folkeavstemningen skal ha noen verdifull demokratisk og rådgivende funksjon er at det forut for avstemningen foregår en mest mulig fri og åpen debatt. Alle opplysninger av betydning for saken må komme fram, og motstanderne av norsk EEC-medlemskap må gis like god mulighet som tilhengerne til å arbeide for sitt syn.

b. Regjeringens utrednings- og informasjonsarbeid- påvirket av ønsket om å oppnå norsk EEC-medlemskap.

I forbindelse med Norges søknad om medlemskap i EEC har regjeringen iverksatt et omfattende utrednings- og informasjonsarbeid.

1) Utredningsarbeidet. Det er i samsvar med fast praksis at regjeringen lar foreta omfattende utredninger om en så viktig sak som markedssaken.

Regjeringens utredningsutvalg vil fremskaffe en stor mengde opplysninger som utvilsomt er av vesentlig betydning. Men på grunn av regjeringens sterke engasjement til fordel for medlemskapsløsningen er det en åpenbar fare for at utredningene fortrinnsvis vil inneholde opplysninger og gi uttrykk for vurderinger som støtter regjeringens syn. Faren for ensidighet i opplysningsmaterialet og vurderingene er i meget liten utstrekning søkt nøytralisert ved å trekke også tvilere og motstandere inn i utredningsarbeidet.

2. Informasjonsvirksomheten. Regjeringens omfattende opplysningsvirksomhet er ikke i samsvar med vanlig praksis. Fremgangsmåten er helt usedvanlig. I Norge blir den direkte påvirkning overfor opinionen gjerne ansett for å være en sak for partier og organisasjoner. Og selv om den offentlige administrasjon anstrenger seg for å gi saklig orientering, er det en åpenbar fare for at informasjonsvirksomheten blir påvirket av ^{at} den samme administrasjon er engasjert i et intenst arbeid for å nå fram til en avtale om norsk medlemskap i EEC. Selv med den beste vilje er det vanskelig å unngå at engasjementet i forhandlingene om norsk medlemskap preger oppfatningen av hva som er objektiv opplysning om EEC.

Den ensidighet som uvegerlig vil måtte prege de utredninger og informasjoner som kommer fra regjeringshold må oppveies gjennom særskilte tiltak, hvis man ønsker at velgerne skal ha et allsidig utgangspunkt for sin standpunkttagen.

c. Nødvendige tiltak for å oppnå balanse.

Det er en rekke tiltak som kan og må settes i verk for å skaffe velgerne det bredest mulige grunnlag for deres stemmegivning.

1) Adgang til det opplysningsmateriale regjeringen sitter inne med.

Regjeringen og dens administrasjon sitter inne med et stort opplysningsmateriale som belyser følgene av norsk EEC-medlemskap. En del av opplysningene vil formentlig være av en slik karakter at hensynet til den annen forhandlingspartner og vanlig internasjonal praksis tilsier hemmelighold. Det øvrige opplysningsmateriale må gjøres tilgjengelig for almenheten. Det er særlig viktig at arbeidsgrupper, som har et annet syn på medlemskaps spørsmålet enn regjeringen, får full adgang til å sette seg inn i alt relevant materiale.

2) Mulighet for å foreta alternative utredninger.

De arbeidsmessige forhold må også legges til rette for at andre enn regjeringen får mulighet for å foreta selvstendig innhenting av opplysninger og til å fremkomme med sine utredninger og vurderinger før folkeavstemningen.

3. Økonomisk støtte av offentlige midler.

Regjeringen utfører sitt utrednings - og informasjonsarbeid for statens midler. Offentlige midler nå også stilles til disposisjon for opposisjonen til dens like nødvendige og like krevende arbeid. Hvis opposisjonen nektes offentlig støtte, kan det bare tolkes på én måte: Regjeringen og Stortinget ønsker ikke at motstanderne av norsk medlemskap i EEC skal ha reelle muligheter for å øve innflytelse på resultatet av folkeavstemningen.

d. Informasjons - og debattprogrammer i radio og fjernsyn.

På samme måte som ved stortings- og kommunevalg, vil radio og fjernsyn være viktige formidlere av synspunkter og nyheter i tiden før folkeavstemningen. Det vil bli lagt opp til debattprogram og andre innslag av informerende karakter. I tillegg til dette kommer de rene nyhets- og aktualitetsinnslag. Utvalget forutsetter at debattprogrammene blir balansert med likeverdig representasjon fra tilhengere og motstandere. Utvalget vil særskilt nevne den fare som ligger i en ensidig presentasjon av nyhetsdekningen. Denne dekning vil i hovedsak nettopp ha form av meddelelser fra talsmenn for regjeringens offisielle politikk, og det er derfor viktig å sikre at allerede nyhetsformidlingen bringer inn motargumenter i form av sakkyndige kommentarer fra andre meningsretninger.

e. Utenforliggende hensyn må ikke trekkes inn i folkeavstemningen.

Folkeavstemningen skal vise hvordan meningene for og mot norsk medlemskap i EEC fordeler seg i det norske folk. Derfor er det av stor betydning at de som går til stemmeurnene, kan treffe sitt valg om dette spørsmål ubundet av utenforliggende hensyn. Hvis folkeavstemningskampanjen f. eks. skulle arte seg som et ordskifte om hvorvidt regjeringen har vært en god eller dårlig forhandler, vil den være dårlig egnet til å belyse det valg saken gjelder. Men særlig er det viktig at kampanjen og avstemningen kan gjennomføres uten at valget blir gjort til et spørsmål om tillit til regjeringen.

Skal folkeavstemningen være et fritt og ubundet råd til statsmaktene, nå de som slutter opp om landets regjering kunne gi sin mening om EEC-medlemskapet til kjenne uten å bli påtvunget en lojalitets-konflikt. Skulle regjeringen gå til folket med noe som fortøner seg som et kabinettsspørsmål, vil ikke avstemningsresultatet gi noen klar opplysning om meningene om norsk EEC-medlemskap. Dermed vil avstemningen få tilsvarende liten saklig betydning for Stortingets valg.

3. Tidspunktet for folkeavstemningen.

Folkeavstemningen må holdes i god tid etter at forhandlingsresultatet

foreligger. Dette er nødvendig for at det skal gis tilstrekkelig anledning til en kritisk gjennomgåelse av saksdokumentene og en presentasjon av en mot-innstilling.

På den annen side må ikke folkeavstemningen trekke så lenge ut at det kan få skadelige følger for mulighetene for forhandlinger om alternative samarbeidsformer med EEC. Det siktes her til de forhandlinger som føres med de ikke-medlemskapssøkende land, forhandlinger det kan bli nødvendig for Norge å tilpasse seg dersom det ikke blir aktuelt med norsk medlemskap.

Videre tilsier spesielt forholdet til Danmark at avstemningen ikke kommer for sent. I Danmark utgjør folkeavstemningen avslutningen av behandlingen av markedssaken, og folkeavstemningen er bindende. Da forholdet mellom Norge og Danmark må antas å være av viktighet i markedssaken, er det derfor naturlig at den norske avstemningen, som utgjør en innledende del av beslutningsprosessen i Norge, kommer først. Dette vil sikre at den endelige avgjørelse i Danmark bygger på en så riktig vurdering som mulig av Norges holdning. Folkeavstemningen i Norge bør derfor gjennomføres før sommeren 1972.

V. ENKELTE TEKNISKE SPØRSMÅL I FORBINDELSE MED FOLKEAVSTEMNINGEN.

Selv om grunnlovens alminnelige bestemmelser om stemmerett ved stortingsvalg ikke gjelder ved den kommende folkeavstemning, og selv om det kunne anføres vesentlige argumenter til fordel for en lavere stemmerettsalder, vil utvalget foreslå at stemmerettsalderen settes til fylte 20 år senest på avstemningsdagen.

Det er viktig at så mange som mulig av de stemmeberettigede får mulighet til å delta i avstemningen. Det må derfor åpnes for de samme muligheter som ved kommunevalg og stortingsvalg til å avholde 2-dagers valg, avgi forhåndsstemmer, stemme på institusjoner, o.l.

Utvalget regner med at bare offentlig fremstilte stemmesedler vil bli tillatt ved avstemningen. Stemmesedlene må i tilfelle være slik utstyrt at de ikke påvirker valghandlingen.

Presentasjonen av valgresultatene i radio og fjernsyn bør få det samme omfang som omtalen av stortings- og kommunevalgene. Dette må antas å kunne ha betydning for interessen og deltagelsen.

Ikke bare hensynet til Stortingets tolkning av avstemningsresultatet (Jfr. foran IV, 2, c), men også hensynet til den rent nyhetsmessige dekning tilsier at det foretas en distriktsvis optelling av stemmene.

VII. KONKLUSJON.

Utvalget anser en rådgivende folkeavstemning som et meget vesentlig ledd i behandlingen av spørsmålet om norsk medlemskap i EEC. Det er viktig at folkeavstemningen blir forberedt og gjennomført på en demokratisk uklanderlig måte, både av hensyn til selve EEC-saken og av hensyn til det fremtidige politiske samliv i Norge. Uansett hvem som vinner EEC-striden, må det ikke i ettertiden kunne strides om gjennomføringen av folkeavstemningen.

Oslo, 7. desember 1971.